

Abaya (soineko arabiarra) debekatzearen ezkutuko arrazoiak eta emakumeengan duen eragina

Gertaera

Ipar Euskal Herrian zein Frantziar estatuan, Frantses gobernuak abaya (soinekoa arabieraz) erabiltzearen debekua finkatu eta orokortu zuen 2023 ikasturtean hezkuntza sistema publikoan. Erabaki honek 2004an eskola publikoetan erlijio sinboloei betoa jarri zion legearen hedapen bati erantzuten dio. Frantzia estatu laikoa da, eta eskoletan zein gobernu eraikinetan sinbolo erlijiosoen erabilera esplizitua debekatzeko dugu.

Abaya ez da adierazpen erlijiosoa duen jantzia, baizik eta beduinoen jantzi tradizionala da, esanahi kulturala duena beraz. Abaya debekatzeak musulmanen eta arabiarren estigmatizazioa sortzen duen erabakia da.

Frantses estatuko gatazka hau gurera ere irisi da nahiz eta maila apal batean izan. Izan ere, egun -nahiz eta Ipar Euskal Herrian emazte zapidun geroz eta gehiago ikusten den-, Ipar Euskal Herrian oso emazte gutxi jartzen dute zapia.

Gaia sartu aitzin, gogora ekarri nahi dugu testu honen helburua ez dela abaya jartzearen alde edo kontra garen aztertzea, baizik eta, debeku honen atzean dauden arrazoiak eta debeku honek dituen ondorioek, emakumeengan duten inpaktua detektatzen saiatzea.

Gertaerak erakusten diguna

Frantses gobernuak 1989tik hurrenez hurren ezarritako debekuak gogoratuko ditugu. Lehenik, zapia (*hiyab*) jartzea debekatu zuen (1989an), ondotik *burkinia* (2016an), segidan jantzi laburrak (2021) eta bukatzeko abaya (2023). Azpimarratzekoa da, debeku horiek jendarteko sektore batean dutela zuzeneko eragina, batez ere: emaztearengan hain zuzen. Gainera, neurri hauek guztiek emakumea infantilizatu eta moralizatzeko joera indartzen dute eta emakumei libreki autodeterminatzeko eskubidea kentzen die.

Abayari dagokionez, afera hainbat heldulekutatik azter daiteke:

- Abaya erabiltzeak edo debekatzeak dituen benetako motibazioen ikuspegitik.
- Neskengan, emakumeengan eta beraien jatorrizko komunitateengan dituen ondorioen ikuspegitik. Horrelako neurrien ondorioz, emakume musulmanak, auzo popularretakoak zein dagoeneko prekarietate egoera batean daudenak baztertzeko baitira.
- Feminismoaren aitzakia erabiltzeak eta Feminismo batzuen jarrerak sortzen dituen ondorioetatik.

Neurri honen atzean, argiki ikusten da bestelako interesak daudela eta beren helburuetara iristeko sarbidea eskola eta neska gazteak direla. Izan ere, Frantziar Estatuan eta ondorioz, baita Ipar Euskal Herrian ere, hezkuntza publikoa, bere izaera laikoarekin, errepublikarra eta zentralizatuarekin, nazioaren zutabetzat jotzen da. Desberdintasun eta diskriminazioa sozialak gainditu beharko lituzkeen instituziotzat definitu da eta helburu horri begira ulertu behar da edozein erlijioarekin lotuko den ezer agertzeko debekua. Aitzitik, eskolak zeregin honetan porrot egin duela esan dezakegu. Hezkuntzak egun segregazioa betikitzen du hein handi batean, eta abayaren debekuaren moduko erabakien bidez joera honetan sakondu besterik ez da egiten.

Abayaren debekuak arrazakeria eta bazterketa indartzen du

Frantses estatuak dio, neurri horiek eta konkretuki azkena (abaya), islamismo erradikalaren kontra borrokatzeko neurriak direla eta horretarako, nesken gorputza aitzaki gisa hartzen dute. Gertakari horien aitzinean egondako erreakzioek, mugimendu feministak zepo horretan sartu direla erratera eramaten gaituzte.

Emakume gazteen gorputza eta emakume gazteen identitatea eta erabaki gaitasuna kriminalizatzen ari dira. Ez da lan ideologiko bat erlijioek eta zeinu horiek dituzten esanahien inguruan. Alderantziz, neska gazteak nahi bezala janzteko duten eskubidea urratzen ari dira. Zapia (hiyab) eta abaya dominazio jantziak izan daitezkeen arren, tentuz aritu behar da halako polemika eta erabakiekin zapiaren esanahia eta zapia daraman emaztea nahasten baitira. Oroitu nahi dugu, kultura guztiek dituztela haien dominazio sistemak emakumeon gorputzen gain eta estetikak izugarritzko garrantzia duela dominazio prozesu hauetan.

Are salagarriago da, Frantses estatuak erabiltzen duen argumentua neurri horiek indarrean jartzeko. Jendartearen “islamizazioa” borroka “feministatik” garaituko dela dio estatu Frantsesak, neskak, beren erlijioaren menpe egon ez daitezkeen. Emazteek beren gorputzaren jabe izatearen argumentua lehen lerroan jarritz, jendarte arrazistago bati ematen diote bide. Baina, Frantses

gobernuak indarrean duen politika islamofoboak, bortitzagoa eta sexistagoa den jendarte eredu bati egiten dio harrera. Frantses estatuak bere burua neutralizat jotzen du, guk arrazista eta islamofoboa dela erraten dugu.

Jar ditzagun zapia zein abayaren inguruko polemika eta islamofobiaren gorakada perspektiban. Migratzaile arabiarrek eta musulmanek Frantziako gizartearen egunerokoan zeregin aktiboa duten bitartean, politika publikoetan ahaztuak izan dira, hiri kulturen ikusezin bihurtu dira, oro har eskala sozialaren behealdean dira, eta langabezia eta prekarietatea pilatzen diren auzo periferikoetan kokatu dituzte. Komunitate hauek beren nortasuna eta identitatea espazio pribatuan ez ezik publikoan adierazteko erabakia hartu duten momentuan sortu da polemika. Balio errepublikanoak arriskuan jartzen direnaren aitzakian arreta zein kontrol beharra duen komunitatea bihurtu dira, islamak mendebaldeko gizartearen balioak mehatxatzen omen dituelakoan.

2001eko ekintzen ondoren abiatutako "Terrorismoaren aurkako gerra", diskurtso islamofobo horren katalizatzaile bihurtu da. Testuinguru globalak islama, islamismoa eta terrorismoa uztartuko ditu. Diskurtso diskriminatzaileak politika diskriminatzailea ekarri du eta alderantziz; gainera, zapia polemika politiko honen erdigunean jarri da. Harrezkero, hamaika lege eta arau ezarri dira espazio publikoetan musulmanen ikusgarritasuna mugatzeko. Zapia edo abayaren aurkako ofentsiba arabiarrekiko eta musulmanekiko salbuespenezko tratua adierazpen ikusgarriena baino ez da, laikotasunaren izenean musulmanak legetik kanpo bultzatzen dituen eta gizartetik baztertzen dituen.

Laikotasunaren izenean arrazakeria eta islamofobia errespetagarri bihurtzeko arriskua dago. Zentzu honetan, zapia erabiltzen duten emakumeak, islamaren ikusgarritasunaren eragile nagusiak izan direnak askotan, estatuko esku-hartze horren lehen biktimak bihurtu dira eta, besteak beste, ondorioz eraso islamofoben biktimen artean gehienak emakumeak dira. Horrez gain, neurri horien bidez, emakume musulmanak bizitza sozialetik eta esparru publikotik kanporatzeko arriskua indartu da.

Frantziako feminismoa uniformizatzailea izateko arriskua.

Feminismoa mugimendu eta ideologia plural eta heterogeneoa da, garai eta leku bakoitzera eta emakumeen bizipen anitzetara egokitzen dena eta egokitze gaitasun etengabea adierazi behar duena, gure ustez. Frantziako zenbait feminismok laizismoaren bandera bere egin eta zapia zapalkuntzaren zein feminismoaren balioen kontrako sinbolotzat hartu dute. Feminismo honek ez du dituen pribilegioak aintzat hartzen eta beste emakume batzuen menderakuntzan lagundu dezake jarrera hauen bidez.

Feminismoak borroka inklusibo bat izan behar du, errespetuzko espazioak eraikitzea bultzatu eta eraldaketarako askotariko estrategiak proposatu behar dituena. Horretarako, zurtasun burgesaren ereduaren sartzen ez den guztia zapaltzen duen sistemaren sustraiei aurre egin behar die eta honek, besteak beste, emakume afroamerikar, transexual edota arabiarren egunerokoa ulertzea eskatzen du. Ikuspegi intersektionala erabili behar da emakume musulmanen bizitzak ezagutzeko eta borroka feminista egiteko dituzten moduak aintzat hartzeko. Alta, elkartasun feministaren printzipioa bermatu behar da, erlatibismo kulturalen eta emakumezko agentzia kentzen dien jarrera paternalistetan erori gabe.

Narratiba ofizialaren arabera emakumeek zapia janzten dute beren gizonen zein kulturak behartzen dituztelako, horren aurrean irtenbidea emakume hauek ikastetxeetatik kanporatzea eta familien espazio pribatura itzultzea omen da. Jarrera honek ez du zentzurik, ez da eraginkorra, ez du emakumea indartzen, eta are, gehiago baztertu dezake.

Kontuan izan behar dugu gainera zapia moduko erlijio-seinaleak eramateak hainbat esanahi izan ditzakeela. Hala nola zure etnietatik elkartasuna agertzeko modua izan daiteke, zure komunitatearen zapalkuntza-egoera saihesteko erlijioaren espiritualtasunean babestu izanaren erabakia adierazi dezake, edota establishmentari aurre egiteko jarrera adierazi dezake.

Zapia edo abaya daramaten emakumeek gehienetan zapalkuntza patriarkala eta arraza diskriminazioa pairatzen dituzte era berean. Emakume hauetariko askok, feministak izan edo ez, beren askotariko eskubideak aldarrikatzearekin batera, euren erlijioa eta kulturaren aurkako gorroto diskurtsoa salatzen dute.

Horrenbestez, Feminismoak errespetatu egin behar du emakumeek beren gorputzari buruz hartzen dituzten erabakiak eta horrek janzteko modua barne hartzen du. Galde diezaiozun geure buruari ea takoi altuak, makillajea edota emakumetasun kapitalistaren adierazpen ezberdinak ez ote diren zapalkuntzaren seinale.

Emakume arabiar eta musulmanen diskriminazio errealitateak borrokatu behar dira eta beren borroka aurreiritzirik gabe ulertzen saiatu behar dugu, mendealdekoak ez diren kulturak berez sexistagoak eta homofoboagoak direnaren ustea alboratuz.

Emakumeon gorputza, gatazka eta askapen esparrua

Aurreko ataletan aipatu dugun bezala neska hauetariko batzuentzat, abaya edo zapia janztea identitate kulturala baieztatze modua izan daiteke edo sinpleki, beste neska edo jendarteaz ezberdintze modua, edota pairatzen duten diskriminazioak salatze modu bat. Are, abayaren erabilera bera zapiaren debekuaren aurrean sortutako erreakzioa izan daiteke. Nerabeek

araua urratzeko eta identitatea adierazteko moduak bilatzen dituzte eta abayaren debekuaren aurrean bide berriak asmatuko dira. Denak du bere beste aldea eta zapia moduko sinboloak balio patriarkalaren sinbolotzat hartu daitezkeela ezin ahortzi daiteke, eta hauek emakumeon gorputza mugatzen dutela, emakumeon gorputza markatzen dutela.

Bukatzeko, beste bi gogoeta nabarmendu nahi ditugu guzti honen harira:

- Abayaren debekuaren moduko neurriek, emakumeon gorputza eta autodeterminazioa mugatzen dutenak, kontrol sozialerako eta uniformizaziorako tresna dira eta nerabezaroan identitatea sortzeko eman behar den prozesua oztopatzen dute.
- Era berean, indartzen den polemikak gazteen artean jarrera arrazistak indartzen eta normalizatzen laguntzen du. Gatazka sozial hau guztia emakumeon gorputzean ematen da, eta emazteen erabakietara eramaten da.

Ondorioak eta aurrera begira

Polemika interesatu baten aurrean topatzen gara, milioika ikasle zeuden aurtengo kurtso irekieran ehunaka batzuk soilik agertu dira abaya jantzita lehen eskola egunetan eta, hauen artean, gutxi ukatu dute kentzea. Polemika mediatizatu da, Frantzian geroz eta indar gehiago duen eskuinarentzat eta eskuin-muturrarentzat interesekoa delako islama erdigunean kokatzen duen polarizazio politikoa.

Aipagarria da sektore progresistetan sortu den eztabaida. Euskaldunok ongi dakigun bezala, Frantziako balore errepublikarrek, uniformizatzaileek eta jakobinoek prediku handia dute oraindik ere ezker frantsesean, nahiz eta geroz eta ahots gehiagok salatzen duten islamofobia eta kultur gutxituen zapalkuntza.

Gai konplexua da, zalantzarik gabe, baina abayaren debekua arrazakeria, diskriminazioa eta estigmatizazioa sortzen duen politikaren adibidea izaki, emakumeongan inpaktu kaltegarri zuzena duela uste dugu.

Alta, bizi dugun mundu globalizatu honetan geroz eta ugariagoak dira Euskal Herrian ere beren kultura eta identitate erlijiosoa modu publikoan bizi nahiko duten komunitateak. Honek gogoeta eskatzen digu, jendartean, instituzioetan eta feminismoan bertan.

Talaia uneak eman zuena

- Oro har, adostasuna dago egindako irakurketarekin.
- Zalantzak sortzen dizkigun gaia da: janzkerak diskriminazioa sortzen du, baina, aldi berean, identitatea sortzeko eta erresistentziarako tresna da. Dimentsio politikoa eta dimentsio kultural/erlijiosoa nahasten dira.
- Erlatibismo kulturala dago gaiaren inguruan, norberaren kultura errespetatu beharra hobesten da. Horrek zalantzak sortzen ditu.
- Gure burua deseraikitze ariketa da hausnarketa hau. Feminismoa deseraikitze beharra dugu: kristautasuna edo islamismoa, biak dira barneratuta ditugun ideia kultural eta erlijiosoak; horietatik haratago joan behar dugu.
- Islamofobiari buruzko eztabaida behar dugu Euskal Herrian. Egun, polemika interesatua dago, ez benetakoa.
- Hausnarketa horretatik abiatuta, elkarlanerako bideak ireki behar ditugu. Zaila bada ere, gaiari buruzko eta, oro har, kultura-aniztasunari buruzko eztabaida emakume musulmanekin batera egin behar dugu.
- Erantzukizun politikoa dugu gaiarekiko. Herri mailan, feminisмотik eta ezkerretik eman behar ditugu erantzun bateratuak.